

УДК 342.2/7:179.7

ЕВТАНАЗІЯ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Іщенко О.М.

Національний університет водного господарства та природокористування

Мазяр А.К.

Навчально-науковий інститут права

Національного університету водного господарства та природокористування

У статті досліджується поняття евтаназії. Особлива увага приділена кримінально-правовій характеристиці евтаназії за кримінальним законодавством України. Обґрунтовано необхідність виділення окремого привілейованого складу злочину, оскільки таке вбивство здійснюється з мотивів жалю та за згодою потерпілого чи його родичів.

Ключові слова: евтаназія, кримінальне право, мотив жалю, згода на завдання шкоди.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Першочерговим правом людини є право на життя, саме тому протиправне завдання смерті людини є кримінально-караним діянням. В цьому аспекті особливої актуальності набуває питання кримінальної відповідальності за евтаназію, оскільки відповідного складу злочину немає в українському законодавстві.

Метою статті є дослідження проблем кримінальної відповідальності за евтаназію.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання евтаназії було предметом дослідження таких науковців як В. Аюпов, В. Астахова, С. Бородін, Т. Добко, О. Олейнік, Ю. Сергєєв, В. Куц, Н. Крилова та ін.

Виклад основного матеріалу. Останнім часом слово «евтаназія» можна почути у засобах масової інформації, прочитати в газетах також воно лунає від пересічних громадян. Тому перш ніж розпочати кримінально-правовий аналіз евтаназії варто з'ясувати її суть.

Вперше термін «евтаназія» було введено в сімнадцятому столітті англійським філософом Френсісом Беконем для визначення «легкої смерті». В перекладі з грецької (euthanasia), означає «добра смерть». Загалом під евтаназією розглядають практику припинення (або скорочення) лікарем життя людини, яка страждає невиліковним захворюванням, відчуває нестерпні страждання, на задоволення прохання хворого в безболісній або мінімально болісній формі з метою припинення страждань [3].

У кримінальному праві та в медицині розрізняють два види евтаназії: з боку пацієнта та з боку лікаря. З боку пацієнта виділяють добровільну та недобровільну евтаназію. Під час добровільної евтаназії пацієнт сам приймає рішення у юридичній формі щодо відключення його від приладів у разі безстрокової коми. Недобровільна форма евтаназії проводиться над хворим, який не може висловити своє бажання. Рішення про евтаназію приймають його близькі родичі [1].

З боку лікаря розрізняють активну та пасивну форму евтаназії. Активна форма евтаназії застосовується лікарем, який усвідомлено вживає дії після яких смерть хворого наступає майже миттєво. Існують такі форми активної евтаназії:

1. «Вбивство з милосердя» – застосовується в тих випадках, коли лікар спостерігає за стражданням безнадійно хворої людини та немає мож-

ливості їх припинити, тому він вводить велику дозу ліків, в результаті чого настає смерть.

2. «Самогубство з допомогою лікаря» – відбувається, коли лікар дає дозу ліків хворому, а той сам вводить собі їх.

3. Власне активна евтаназія – може відбуватися без допомоги лікаря, пацієнт сам включає прилад, який приводить його до швидкої та безболісної смерті [5].

Пасивна форма евтаназії виражається у добровільній відмові хворого від надання медичних послуг, що прискорює природну, не рідко дуже болісну смерть.

Проблема евтаназії – це здебільшого проблема вибору (морального вибору суспільства, професійного та етичного вибору лікаря, персонального вибору людини). Цей вибір повинен здійснюватися на основі біологічної етики. Однак етичні норми не наділені ефективним механізмом реалізації.

На сьогоднішній день у світі є країни у яких можлива евтаназія як полегшення від страждань, спричинених внаслідок невиліковних хвороб. Так, Нідерланди стали першою країною у світі, яка у 1984 році офіційно узаконила право на евтаназію для важко і болісно хворих людей. Наступними до даної практики приєдналися Бельгія та Люксембург. Наприклад, у Люксембурзі пацієнт, який бажає здійснити евтаназію повинен отримати згоду двох лікарів. Таке правило діє для того аби хворий був впевнений, що його рішення було добровільним, а не помилковим. У 1999 році Албанія дозволила пасивну евтаназію для хворих, що знаходяться в комі при згоді трьох родичів. Але католицька церква, яка має значний вплив в Албанії досі веде пропаганду заборони евтаназії. У Фінляндії та Швеції пасивна евтаназія не вважається протизаконною проте підставою для її застосування є вільне волевиявлення пацієнта, проте аналогічні прохання навіть від найближчих родичів вважаються юридично недійсними. Також у трьох штатах США (Орегон, Вашингтон, Вермонт) дозволена активна евтаназія, яка відновиться до форми «самогубство з допомогою лікаря», тобто пацієнт сам здійснює ін'єкцію, що призводить до смерті.

Поки у всьому світі намагаються реалізувати права невиліковно хворих людей на добровільну смерть, в Україні, на нашу думку, про це не може бути мови. Перш за все тому, що в Україні евтаназія може стати підставою для численних

зловживань, збільшення тиску на невиліковно хворих людей з боку родичів, які будуть охочі нажитись майном, може призвести до призупинення нових відкриттів у медицині та власне може бути негативно сприйнята суспільством. Важливим фактором, який впливає на громадську думку українців є церква, головною істиною якої є те, що ніхто і ніщо не може дати дозвіл на вбивство безневинної людської істоти.

Ст. 3 Конституції України закріплює положення у якому зазначається, що недоторканість та безпека людини в Україні є вищою соціальною цінністю [2]. Однак у чинному Кримінальному кодексі України (далі – КК України) немає статті, яка б регулювала дії лікаря, який проводить евтаназію. На сьогоднішній день евтаназія прирівнюється до простого умисного вбивства, тобто вбивство за відсутності пом'якшуючих та обтяжуючих обставин. Норма, яка б передбачала кримінальну відповідальність за вбивство вчинене з прохання потерпілого (невиліковно хворого) і з мотивів співчуття до нього або задля полегшення його страждання, в Кримінальному кодексі відсутня.

Вчинення такого злочину як евтаназія кваліфікується за ч. 1 ст. 115 КК України як простий склад вбивства. Санкція ч. 1 ст. 115 КК України за умисне протиправне заподіяння смерті іншій людині передбачає позбавлення волі на строк від семи до п'ятнадцяти років. Тому суд, призначаючи міру покарання особі, яка вчинила евтаназію над хворим може керуватися лише даною статтею. Звичайно, в залежності від обставин справи, евтаназія може бути врахована як пом'якшуюча обставина. Хоча у ч. 1 ст. 66 КК України, де зазначається перелік обставин, які пом'якшують покарання евтаназія, тобто вбивство з мотивів жалю відсутня.

Що стосується узагальнень слідчої та судової практики з даного питання, то ні в постановвах Пленуму Верховного Суду України, ні в збірниках рішень судів України в кримінальних справах про даний вид вбивства немає згадки. Хоча, вважати, що даного виду злочину не існує теж не можна.

Відповідно до КК України охоронюваною кримінальним законом цінністю, що стоїть на першому місці, є права та свободи людини. Евтаназія ж як вбивство на прохання, де слово «вбивство» є ключовим, посягає на цінність, яка охороняється законом. Чи це не свідчить про суспільну небезпеку цього діяння і необхідність його криміналізації? Суспільна небезпека підвищується ще й тим, що евтаназія може здійснюватись лише навмисно. Мотив може бути різний – із співчуття чи з корисливих міркувань, чи в поєднанні обох.

Щодо поширеності евтаназії в Україні, то на це питання важко дати чітку відповідь, навести якісь конкретні статистичні дані. Відбувся ряд конференцій, тим чи іншим чином присвячених евтаназії в Україні, проведені дослідження Українським центром економічних та політичних досліджень ім. О. Разумкова щодо використання евтаназії в Україні, та вони не дають конкретних чітких даних, окрім того, що в Україні застосовують евтаназію за замовчуванням в залежності від матеріальної винагороди зацікавлених осіб.

Наприклад, з приводу евтаназії в Україні 24 листопада 2008 року пройшла прес-конференція «Евтаназія: в той час, як в Європі точаться суперечки, в Україні застосовують за замовчуванням».

На цій конференції обговорювалися проблеми, пов'язані з евтаназією в Україні. Зокрема, говорилося про стан медицини в Україні, про державне фінансування лікарень, про мізерну зарплату медперсоналу. Не дивлячись на високий рівень медичних технологій, більшості хворим недоступні дорогі медикаменти, операції, тривале стаціонарне лікування, тому вони покидають лікарні та припиняють лікування, помираючи вдома, іноді в страшних муках, бо не мають змоги купити навіть обезболюючі препарати.

Доки евтаназія залишається поза дією кримінального закону, не зважаючи на суспільну небезпеку цього діяння, втрачається можливість доказування факту вчинення даного діяння кримінально-процесуальними засобами, а отже, евтаназія буде «процвітати» і надалі, залишатися латентною, і важко буде уявити, скільки людей може постраждати від цього.

Сьогодні в Україні заборона евтаназії міститься в ст. 52 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я»: «Медичним працівникам забороняється здійснення евтаназії навмисного прискорення смерті або умертвіння невиліковно хворого з метою припинення його страждань» [6]. Медики зобов'язані надавати медичну допомогу в повному обсязі пацієнту, який знаходиться в критичному для життя стані. Цивільний кодекс України в ч. 4 ст. 281 також встановив чітку заборону задоволення прохання фізичної особи про припинення її життя [7]. До того ж, лікарі, даючи клятву Гіппократу, зобов'язуються робити все можливе для порятунку життя пацієнта.

Вказані положення встановлюють лише правило поведінки, за порушення якого має наступати кримінальна відповідальність.

Сьогодні в Україні найчастіше трапляються випадки пасивної евтаназії, коли смерть настає внаслідок бездіяльності, а також соціальної евтаназії – нового виду евтаназії, зміст якої полягає в тому, що рішення позбавити когось життя виходить з тих міркувань, що кошти, необхідні для лікування безнадійно хворих дорогими препаратами, зберігаються для лікування тих хворих, які після одужання зможуть повернутися до життя. Дії винної особи у випадках вчинення пасивної і соціальної евтаназії логічно кваліфікувати за ч. 2 ст. 137, ч. 2 ст. 139, ч. 2 ст. 140 КК України, при чому в усіх трьох випадках настання смерті є кваліфікуючою ознакою. Проте в країнах, де вже відбулася криміналізація евтаназії, кримінально-правові норми містять привілейований склад злочину, бо вбивство на вимогу невиліковно хворого вважається вбивством при пом'якшуючих обставинах [4].

Дослідивши питання евтаназії, ми можемо з впевненістю стверджувати, що легалізація евтаназії – це:

- однозначно моральне зло, зміна моральних принципів суспільства;
- зосередження права ухвалення рішення у руках певних людей;
- зростання економічних вигод, шляхом зменшення медичних витрат;
- надання «спокійної смерті» тим хворим, якихвилікувати не можливо і вони надалі не бажають терпіти нестерпні муки.

Висновок. Проблема евтаназії на сьогоднішній день є дуже актуальною. На нашу думку потрібно покращити чинне законодавство, щодо дозволу на евтаназію в Україні. Наприклад, ввести спеціальну кримінально-правову норму, що буде передбачати кримінальну відповідальність за проведення активної та пасивної евтаназії – це буде слугувати як пом'якшуюча обставина під час винесення вироку для обвинуваченого.

Також ми розуміємо, що на сьогоднішній день в Україні не найкращий час для порушення даного питання. Тому що на жаль, сучасне сприй-

няття українським суспільством медичної сфери позбавлене довіри. Можуть збільшитись хабарі медичним працівникам з боку зацікавлених осіб, задля дозволу евтаназії. Також у великих масштабах збільшиться так звана «чорна» торгівля донорськими органами.

Отже, потрібно також враховувати, що абсолютна недопустимість евтаназії в нашій країні не позбавляє думок, що пов'язані з стражданнями невиліковно хворих людей. Тому дослідження даної теми, на наш погляд, є важливою потребою для нашої країни.

Список літератури:

1. Безаров О.Т. Евтаназія в контексті медичної практики (за результатами соціологічного опитування, проведеного в м. Чернівці) / О.Т. Безаров // Буковинський медичний вісник. – 2005. – № 1. – С. 149-154. – Режим доступу: <http://tanat.info/eutanazija-v-konteksti-medichnoi-praktiki-24-12-2013.html>
2. Конституція України / Верховна Рада України; Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР, чинний, поточна редакція – Редакція від 30.09.2016, підстава 1401-19. – Ст. 3.
3. Олейник О. Этические и правовые аспекты эвтаназии / О. Олейник // Юрид. практика – 2001. – № 48. – 28 нояб.
4. Підстави для криміналізації евтаназії в Україні [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://bo0k.net/index.php?p=achapter&bid=12050&chapter=1>
5. Поняття евтаназії та її види [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.lambit.com.ua/rizne/ronjattja-evtanazii-ta-ii-vidi.html>
6. Про основи законодавства України про охорону здоров'я / Верховна Рада України; Закон від 19.11.1992 № 2801-ХІІ, чинний, поточна редакція – Редакція від 01.01.2016, підстава 928-19, ст. 52.
7. Цивільний кодекс України від 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44. – Ст. 356.

Ищенко А.М.

Национальный университет водного хозяйства и природопользования

Мазяр А.К.

Учебно-научный институт права

Национальный университет водного хозяйства и природопользования

ЕВТАНАЗИЯ В УГОЛОВНОМ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВЕ УКРАИНЫ

Аннотация

В статье исследуется понятие эвтаназии. Особое внимание уделено уголовно-правовой характеристике эвтаназии по уголовному законодательству Украины. Обоснована необходимость выделения отдельного привилегированного состава преступления, поскольку такое убийство совершается по мотивам сострадания и с согласия потерпевшего или его родственников.

Ключевые слова: эвтаназия, уголовное право, мотив сожалению, согласие на нанесение ущерба.

Ischenko A.M.

National University of Water and Environmental Engineering

Maziar A.K.

Institute of Law

National University of Water and Environmental Engineering

EUTHANASIA UNDER THE CRIMINAL LAW UKRAINE

Summary

The article examines the concept of euthanasia. Particular attention is paid penal characterization of euthanasia under the criminal law of Ukraine. The necessity of privileged isolation of the crime as a murder carried out for reasons of compassion and with the consent of the victim or his family.

Keywords: euthanasia, criminal law, the motive of compassion, ratified damage.